

Belangenvereniging Exel en Omstreken

Secretariaat:

T: 0573 [REDACTED] E: info@beo-exel.nl

Datum: 19 maart 2023.

Zienswijze Belangenvereniging Exel en omgeving op de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan-MER voor windbeleid en RES-provincie Gelderland.

Door: [REDACTED], secretaris en [REDACTED], bestuurslid van
belangenvereniging Exel en omstreken.
Betreft: Zaaknummer 2022-005244; 'Zienswijze onderzoeks-agenda milieu voor
windbeleid en RES'.
Verstuurd aan: post@gelderland.nl

Deze zienswijze beschouwt de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan-MER voor windbeleid en RES in de provincie Gelderland en bevat zowel aandachtspunten, suggesties als vragen.

Inleiding

Belangenvereniging Exel en omstreken (BEO) is belangenbehartiger voor haar ruim 300 huisadressen. U kunt haar zien als dorpsraad die voor haar gevoerde beleid verantwoording aflegt aan haar leden en optreedt als adviesorgaan van de gemeente Lochem.

Voordat deze zienswijze ingaat op de inhoud van de NRD, hebben we een suggestie op het gevolgde traject. Als belangenvereniging hadden wij graag eerder in dit proces de gelegenheid gekregen om mee te praten over de inhoud. Wij zijn niet benaderd en krijgen nu alleen gelegenheid om achteraf, op formele wijze, te reageren middels een zienswijze. In het kader van de onderlinge samenwerking en juiste participatie hadden we graag vooraf meegedacht.

U stelt

Actualiseren van het provinciale windbeleid op basis van milieu-informatie, om zo onder andere het ruimer opgezette windbeleid beter te laten aansluiten op de zoekgebieden zoals opgenomen in de RES 1.0.

Gemeentelijke kaders worden niet meegenomen in deze NRD vanwege de beperkingen die zij kunnen opleveren. Het opstellen van een NRD met een zo breed mogelijk spectrum komt in meerdere paragrafen terug. Het is begrijpelijk dat de provincie niet direct te veel locaties wil uitsluiten, maar door deze opstelling wordt geen rekening gehouden met het standpunt van de gemeente Lochem dat zij **bewust** geen zoekgebieden aanwijst en rekening wil houden met andere belangen. Belangrijk uitgangspunt van het college van B&W is participatie van omwonenden bij het vaststellen van zoekgebieden en de richtlijnen die u vindt in Streekgids Ruimtelijke Kwaliteit & Landschap Achterhoek. **Zie bijlage bij deze zienswijze.** Naar ons idee dient u rekening te houden met het standpunt van de gemeente Lochem en de vastgestelde ruimtelijke kwaliteit Landschap Achterhoek als kader-stellend voor m.e.r.

Onderschrijft u deze zienswijze

Kaders vanuit wetgeving, beleid en richtlijnen.

In hoofdstuk drie worden de wet- en regelgeving en (beleids-)kaders besproken die relevant zijn voor het provinciale windbeleid en de RES-en 2.0. Hierin staat het Europese, nationale, provinciale, regionale en lokale beleid uitgewerkt.

Dit hoofdstuk 3 impliceert dat de RES1.0 van de Stedendriehoek/ Cleantech regio kan worden gezien als vastgesteld beleid. In de RES1.0 is aangegeven dat de deelnemende partijen de RES1.0 als inspanningsverplichting zien. In hoofdstuk 4 wordt daarentegen aangegeven dat het doel van de plan-MER is o.a. de herijking en borging is van de zoekgebieden RES 1.0. Dit is tegenstrijdig aan de genoemde inspanningsverplichting.

Erkent u dat er sprake is van een inspanningsverplichting?

Nationale omgevingsvisie

De rijksoverheid kiest in de Nationale Omgevingsvisie bij het realiseren van de opgave van duurzame energie voor de kwaliteit van de omgeving en het combineren van functies. Grootschalige clustering van de productie van duurzame energie (door windturbines, eventueel in combinatie met zonneparken) heeft de voorkeur.

Daarbij moet rekening gehouden worden met andere waarden, zoals landschappelijke kenmerken, nationale veiligheid, natuur, cultureel erfgoed, water en bodem, én maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarnaast is de voorwaarde dat bewoners betrokken zijn, invloed hebben en meeprofiteren in de opbrengsten.

Op welke wijze neemt u in uw onderzoeksagenda bestuurlijk draagvlak en bewoners inspraak mee? (alleen op basis van indienen zienswijzen vinden wij onvoldoende)

In tabel 3.1 staan gegevens betreffende overzicht RES 1.0: opgave (bod), verdeling en uitgevoerd.....

Wij verzoeken u deze data te actualiseren i.v.m. veranderingen die zijn ontstaan in de gegevens.

- In tabel 3.1 staat het volledige windbod van de Cleantech Regio uit de RES opgenomen, namelijk 0,11 TWh. In de RES1.0 is er naar aanleiding van de discussie omtrent de wespendif regionaal afgesproken dat er geen waterbed-effect mag plaatsvinden. Dit is eveneens bevestigd door de provincie. Het **gelijk** houden van het windbod en windenergie in de rest van de regio, is in tegenspraak met de inhoud van de RES1.0.

Hoe kijkt u hiernaar?

Provincie GLD heeft dit in de brief: "Reactie handelingsperspectief wind op de Veluwe" toegezegd (dd. 14-07-2022, zaaknummer 2020-003059). Hierin staat: *"wij zijn het met u eens dat er geen sprake kan zijn van alternatieven ter compensatie elders in de regio (waterbedeffect) of het aanrekenen van de Cleantech regio op het achterblijven van de opgestelde ambities als gevolg van het handelingsperspectief."*

Regionale kaders

Deze paragraaf gaat om de regionale energiestrategieën. Op afbeelding 3.1 Visie schets voor het gesprek over energietransitie (provincie Gelderland, 2018) staat een kaartje wat zeer slecht leesbaar is. Wij kunnen daar geen gebieden voor zon en wind uit afleiden.

Wilt u dit kaartje preciseren en hanteerbaar maken?

Op afbeelding 3.3 staan de zoekgebieden wind- en zonne-energie weergegeven, met onderscheid naar status. Onder de afbeelding staat een toelichting op die status. De belangenvereniging Exel (dorpskern van de gemeente Lochem) is onderdeel van de Stedendriehoek/ Cleantech Regio en wij zien een aantal aandachtspunten in de uitwerking van de toelichting op onze regio:

1. De NRD stelt dat binnen de gekleurde gebieden op de kaart (in ons geval: de gemeente Lochem en een locatie ten noorden van Zutphen), nader onderzoek zal plaatsvinden, waarna zoekgebieden worden aangewezen. Dit impliceert dat er behalve in Zutphen en Lochem, in onze regio nergens meer windturbines geplaatst kunnen worden. Ook op de Veluwe vindt nog nader onderzoek plaats naar onder andere stilstand voorzieningen.

Wilt u dit aanpassen?

2. De gehele gemeente Lochem is aangewezen als onderzoeksgebied, waar nader onderzoek zal leiden tot concrete zoekgebieden. Wij willen als dorpsraad en adviseur van de gemeente Lochem de mogelijkheid hebben om ons eigen (gebieds)proces te organiseren: het kan naar onze mening niet zo zijn dat de uitkomsten van het plan-MER vanuit onderzoek gaan bepalen waar de concrete zoekgebieden komen.
3. In afbeelding 3.3 en de bijbehorende toelichting wordt duidelijk dat er geen zoekgebieden zijn voor zonne-energie in de regio's Foodvalley, FruitDelta Rivierenland, Achterhoek en Stedendriehoek/ Cleantech Regio.

Hoe gaat de NRD om met dit gegeven?

Gemeentelijke kaders

In paragraaf 3.5 staat de volgende passage opgenomen: *"Er wordt in de NRD geen rekening gehouden met de omgevingsvisies of zonbeleid van gemeenten. Deze zijn zelfbindend en kaderstellend voor de betreffende gemeente. Het is niet wenselijk beperkingen die voortkomen uit deze visies op voorhand mee te nemen. Gemeenten kunnen in een reactie op de plan-MER aangeven waar zij een conflict zien. Vervolgens zal een belangenafweging in overweging genomen worden."*

Tot op heden gaat provinciaal beleid boven gemeentelijk beleid wanneer er strijdige standpunten zijn.

In hoeverre gaat deze benadering in de toekomst van invloed zijn op bovengenoemde belangenafweging waarbij de gemeente voor het blok wordt gezet? En zo onze rol als belangenbehartiger in het participatieproces niet kan borgen?

In hoofdstuk 4 bij 4.1 staat uw gefaseerde onderzoek aanpak.

“Fase 1 betreft het eerste deel van het opstellen van deze NRD. Alle (GIS-)data die nodig is om de zoekruimte voor locaties voor wind- en zonne-energie vast te leggen, is in deze fase verzameld. Gelijktijdig hebben gesprekken plaatsgevonden met procesregisseurs en voorzitters van de RES-stuurgroepen en vertegenwoordigers van de provincie. Op basis hiervan zijn de verwachtingen voor het plan-MER scherp gesteld. Tevens is hierdoor een goed beeld ontstaan van de verschillende belangen, gevoeligheden en procesrisico’s “.

Gelet op het belang van deze fase en het eenduidig zichtbaar krijgen van belangen, gevoeligheden en andere risico’s stellen wij voor dat een vertegenwoordiging van belangenvereniging Exel en omstreken in deze fase meepraat. Zo ontstaat een gelijkwaardig speelveld en voldoet u aan participatie van belanghebbenden.

In hoofdstuk 4 staan gehanteerde referentieturbines.

De NRD gaat uit van twee referentieturbines; één met een as-hoogte van 120 meter en een tiphoogte van circa 180 meter en één met een as-hoogte van 166 meter en een tiphoogte van circa 250 meter. Deze zouden samen een realistische bandbreedte geven. Hierbij wijzen wij op:

1. Turbines met een as-hoogte kleiner dan 120 meter zijn met de huidige financiële aannames niet realistisch.
2. Windturbines met een tiphoogte van meer dan 250 meter worden momenteel enkel gerealiseerd op zee, mede vanuit toenemende omgevingseffecten (geluid, slagschaduw, visuele verstoring).

Het eerste punt wekt de verwachting dat windturbines in de toekomst *hoger* worden dan 120 m as-hoogte. Vervolgens is het verbazingwekkend dat in het vervolg van de NRD alleen gekeken wordt naar de kleinste referentieturbine. De NRD beargumenteert dat door gebruik te maken van twee referentieturbines, er een volledig beeld ontstaan van de bandbreedte van effecten. Focussen op slechts de laagste turbine geeft een verkeerd beeld. En zeker geen volledig beeld van de bandbreedte van effecten.

De argumentatie hiervoor is dat windturbines met een as-hoogte van 166m te sterk verschillen in bronsterkte. En het is denkbaar dat zij stiller worden. Maar eerder wordt beargumenteerd dat er hogere windturbines met toenemende omgevingseffecten komen. Dit spreekt elkaar tegen. De NRD kan gebruik maken van twee (of meer) verschillende windturbines met een as-hoogte van 166m als referentieturbine. Dit zou een realistischere bandbreedte opleveren, en toont de juiste aandacht voor de gezondheidseffecten, overlast en zorgen van omwonenden.

Met betrekking tot het tweede punt: dit is voor onze belangenvereniging zeer verrassend. In Exel aan de Papenslagweg zijn zoals bekend momenteel initiatiefnemers voor een windpark

met een tiphoogte van 280 m aan het ijveren. Zij beargumenteren dat windturbines niet meer lager worden gemaakt en veel stiller zijn dan lagere turbines.

Is een direct resultaat van uw onderzoek en dus van het toekomstige plan-MER dat de beoogde turbines daadwerkelijk niet hoger worden dan een tiphoogte van 250 meter?

Een gezonde en veilige leefomgeving

Ook het alternatief 'een gezonde en veilige leefomgeving' lijkt geschreven vanuit het perspectief zoveel mogelijk ruimte te behouden voor zoekgebieden. Alleen een strengere geluidsnorm wordt opgenomen. Maar gezondheid en een veilige leefomgeving draaien om veel meer dan alleen een geluidsnorm van 45 of 47db L_{den}.

Juist de overheid maar ook wij als belangenvereniging zouden van uit het voorzorgsprincipe naar inwoners moeten uitdragen dat waarde te hechten aan de bescherming van de gezondheid van onze bewoners. Gezondheidseffecten en overlast voor omwonenden zijn belangrijker dan zoekgebieden voor zon en wind. Wanneer cumulatieve geluidsbelasting, laagfrequent geluid, invloed op kwetsbare objecten (ook zieken, bejaarden en kinderen) door slagschaduw en lichthinder van de turbineverlichting niet maatgevend zijn (zie tabel 6.2), lijkt het belang van de gezondheid uit het oog verloren.

Gezondheidsrisico's

In tabel 6.2 (Beoordelingskader) wordt onder het aspect gezonde leefomgeving niet ingegaan op de recente inzichten van o.a. LUMC (zie bijv. het peer-review artikel in het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde, december 2021). O.a. de effecten van elementen als zeer laag frequent geluid en infrasonen vibraties zoals die voorkomen bij windturbines maar nog niet zijn vertaald in richtlijnen, worden in dit artikel (en andere artikelen) geanalyseerd. Waarbij de conclusie luidt: **voorkomen is beter dan genezen**. Deze effecten dienen op zijn minst benoemd te worden in het hoofdstuk "Beperkingen vanuit wet- en regelgeving", ook al zijn zij nog niet vertaald in regelgeving. (regeren is vooruit zien) Ook dient dit meegenomen te worden als risico factor in het beoordelingskader. Het uitgaan van een 47dB contour zonder benoeming van mogelijke additionele risico's en het risico op aangescherpte regelgeving, zoals in het rapport gebeurt, is een te simpele benadering. Hoewel e.e.a. moeilijk kwantificeerbaar zal zijn is een kwalitatieve quick-scan op zijn plaats. Voorts dienen in het kader van de zorgplicht van de overheid gezondheidsrisico's, incl. slagschaduw en lichthinder, in het beoordelingskader de kwalificatie "maatgevend" te krijgen.

Tabel 6.1 (ingreep-effect relaties) dient uitgebreid te worden met meer recente inzichten op gezondheidsrisico's die al dan niet mogelijk vertaald gaan worden in aangepaste richtlijnen.

Tabel 6.2 dient in lijn met de hierboven gegeven argumentatie aangepast te worden.

Bent u dit met ons eens?

Beperking energiepotentie door het ontbreken van de link met nationaal beleid.

In tabel 6.2 (Beoordelingskader) wordt onder het aspect netinpassing - balans opwek van zon en windenergie uitsluitend gesproken over de belastingprofielen onderstations.

Aangezien op landelijk niveau een zeer grote hoeveelheid energie uit wind op zee wordt opgewekt (en in de toekomst conform kabinetsbeleid nog veel meer), vormt de in het rapport gekozen benadering een sub optimalisatie op onderstations er een die

contraproductief is voor de landelijke CO₂-reductie. De landelijke CO₂-reductie vergt grosso modo juist op nationaal-niveau evenveel opwekcapaciteit (in termen van vermogen - MW) uit wind als uit zon. Door in deze MER te optimaliseren op lokaal onderstation niveau ontstaat een (mogelijk substantieel) te grote bijdrage uit wind op landelijk niveau bij een beperkte bijdrage uit zon. Deze overproductie uit wind zal niet altijd verwerkt/opgeslagen kunnen worden, hetgeen zijn weerslag heeft op de energiepotentie van wind op land. Dit effect wordt niet benoemd en dient toegevoegd te worden aan het beoordelingskader. Optimalisatie op lokale netwerkcapaciteit is een optimalisatie op technische, en mogelijk ook financiële, belangen van een lokale netbeheerder. De belangen van deze partij kunnen door deze sub optimalisatie zwaarder gaan wegen dan het streven naar minimalisatie van CO₂ uitstoot.

Het criterium "balans tussen opwek van zon- en windenergie" is correct en zeer relevant. De methode "op basis van belastingprofielen onderstations" is echter niet correct, sluit niet aan bij het landelijke beleid, leidt tot onbalans op nationaal niveau en is daarmee contraproductief voor de landelijke reductie van CO₂ uitstoot.

Er dient een andere methode te worden gedefinieerd waarbij daadwerkelijk naar minimalisatie CO₂ uitstoot op landelijk niveau wordt gestreefd.

Beperking in energieopbrengst en milieuwinst windenergie.

Het beoordelingskader schijnt er van uit te gaan dat de potentiële opbrengst van lokale windturbines te allen tijde ingezet zal kunnen worden voor verbruik en/of opslag. Die aanname is in strijd met de toekomstverwachtingen. (Voor een nadere onderbouwing hier van - zie in het hoofdstuk "Toename in plaats van reductie van emissies op landelijk niveau"). In de rapportage wordt geen aandacht besteed aan dit element. Ondanks het feit dat dit in de toekomst bepalend is voor de haalbare klimaatdoelstellingen, zoals op dit moment transportcapaciteit al een zichtbare bepalende factor is.

In windarmere gebieden, zoals grote delen van de provincie Gelderland, zullen windturbines pas in te zetten energie gaan produceren als de turbines op zee al meer dan 50% van hun maximale productievermogen leveren. Zie hiervoor o.a. gegevens zoals die zijn af te leiden uit de RVO windviewer en CBS-data.

Lokale windturbines in windarmere gebieden zullen dan vooral productief zijn als er reeds een landelijke overproductie is en er weinig behoefte meer is aan extra productie. Dit effect gaat ten koste van het doelbereik energieopbrengst en milieuwinst, zoals vermeld in het beoordelingskader. **Dit effect dient toegevoegd te worden in het beoordelingskader.**

Onvolledigheden en onduidelijkheden in het hoofdstuk "Alternatief Energiesysteem". (blz 51)

De voetnoot (blz. 52) waarbij wordt gerefereerd aan toekomstige netcapaciteit is eveneens onduidelijk gezien de beschikbaarheid van de in details uitgewerkte, openbare, 10-jaren plannen. Betekent deze voetnoot dat er al een voorschot wordt genomen op wat er mogelijk (zonder zekerheden) in de toekomst (2031+) gerealiseerd gaat worden? Waarbij Liander zelf al aangeeft dat zij afhankelijk zijn van een andere partij (Tennnet). De voetnoot is moeilijk te rijmen met het feit dat de toekomstplannen tot 2031 al in detail bekend zijn En dat voorts de kritieke capaciteit van de onderstations, zoals Liander ook zelf aangeeft, niet door Liander eenzijdig kan worden bijgesteld.

Het hoofdstuk lezende moeten wij concluderen dat de beschrijving van het "alternatief energiesysteem" onduidelijk, onvolledig en verwarrend is.

De formulering van het "alternatief energiesysteem" wekt de indruk dat er slechts op **lokaal niveau** naar het energiesysteem wordt gekeken terwijl op nationaal niveau, waar het primaire doel CO2-reductie tegen acceptabele kosten is, wordt gestreefd naar een energiesysteem waarbij windenergie bij voorkeur wordt opgewekt daar waar het aantal **vollast uren** het grootst is. Mede omdat dit de kleinste belasting voor het energiesysteem vormt. Zowel in termen van transportcapaciteit, als in termen van opslagcapaciteit, als in termen van zon-wind balans.

Dat landelijk streven manifesteerde zich eveneens reeds in het Interprovinciaal Overleg volgend op het (oude) energieakkoord waarbij **windarme provincies** zoals Gelderland een relatief beperkte doelstelling kregen (**230 MW opgesteld windturbine vermogen, hetgeen inmiddels is behaald, op een totaal van 6.000MW wind op land**). Dit om landelijk te voorkomen dat de (schaarse) transportcapaciteit te veel zou worden ingezet voor windturbines **met een relatief klein aantal vollast uren, en dus met een relatief kleine jaarlijkse productie**. Dit teneinde het totale, landelijke opwekpotentieel te optimaliseren. Gezien het geringere aantal vollast uren voor wind op land in Gelderland t.o.v. het aantal vollast uren dat bereikt kan worden met wind van zee, is vanuit het perspectief van het "alternatief energiesysteem" wind van zee waarschijnlijk een geringere belasting van het energiesysteem dan wind op land in windarme gebieden. Ook is het nationale netwerk al grotendeels gebaseerd op centrale afvoer vanuit elektriciteit centrales bij zeehavens en zee-armen. De formulering van het alternatief energiesysteem duidt op een benadering waarbij het lokale/regionale systeem wordt ge(sub-)optimaliseerd en de kansen die de centrale opwek vanuit zee biedt worden gemarginaliseerd; mogelijk zelfs buiten beschouwing blijven. Ook al is deze opwek vanuit zee al een gegeven. (en voor de toekomst door herzien regeringsbeleid ook gewaarborgd)

De bijdrage van wind van zee dient expliciet vermeld en meegenomen te worden in de omschrijving van het "alternatief energiesysteem".

De onduidelijkheden zoals hierboven al vermeld dienen in de omschrijving van het "alternatief energiesysteem" gecorrigeerd te worden.

Geen kaart over de energie-infrastructuur

Er is gekozen om geen kaart over de energie-infrastructuur op te nemen in de NRD. Ook deze keuze is gemaakt met het oog op het (waarschijnlijk) niet onnodig inperken van (onder)zoekgebieden. Voor grotere zonnevelden geldt als bekend verondersteld dat deze tot 2029 nergens meer aan te sluiten zijn zonder extra investering in het net. Zou het combineren van de kanskaarten, met een kaart van de energie-infrastructuur niet juist meer inzicht geven in op welke locaties netbeheerders in de toekomst het beste kunnen investeren? De ruimte is dan wellicht wat beperkter, maar met sneller investeren kunnen we uiteindelijk ook sneller stappen maken.

Bent u het hiermee eens?

Belemmeringen

In de NRD staan diverse belemmeringen uitgewerkt. Wij noemen bij een drietal van deze belemmeringen enkele aandachtspunten.

Wespendief

De wespendief is de meest beperkende soort voor het plaatsen van windturbines op de Veluwe (als Natura 2000-gebied). De Veluwe vormt het kerngebied voor deze vogel. De populatie wespendieven mag niet achteruitgaan als gevolg van aanvaringen met windturbines. Doelstelling is minimaal 100 broedparen, dit zijn er naar schatting nu 94. De Veluwe + 1 km wordt uitgesloten voor windturbines. In de zone van 1-8 km wordt onderzocht onder welke randvoorwaarden wind wél mogelijk is.

Ook in Exel en omgeving binnen de gemeente Lochem hebben wij diverse broedparen wespendieven. Deze broeden op landgoed Ampsen en Verwolde en hebben hun voedingsgebied ook op de weidegronden aan de Papenslagweg. De gemeente Lochem (en landgoed Ampsen), valt buiten de 8 km zone van de Veluwe. Aangezien de doelstelling voor het aantal broedparen wespendieven op de Veluwe niet gehaald wordt, lijkt het logisch dat Gelderland bij concentraties van broedparen op andere locaties zeer behoedzaam is en deze unieke positie op haar merites beoordeeld wordt.

Important Bird Areas.

Onder de overzichten belemmeringen en aandachtspunten windturbines (o.a. de tabellen 4.1 en 4.2) ontbreken de Important Bird Areas. Deze dienen toegevoegd te worden. Ook dient het beoordelingskader (tabel 6.2) hier op aangepast te worden.

Rode Wouw

De vogelexperts in ons gebied doen voortdurend onderzoek naar de verblijfomgeving en broed plaatsen van ook de Rode Wouw. Ook zij hebben hun broed en leefgebied rondom de weidegronden en op Ampsen.

Deze omgeving moet behouden blijven omdat zij een uniek en niet te vervangen biotoop is voor bijzondere vogels.

In uw onderzoeks-agenda ontbreekt een onderzoek scenario om deze unieke omgeving te selecteren en in kaart te brengen en te borgen. Wilt u dit aanpassen?

Ter illustratie een impressie n.a.v. informatie van de vogelwerkgroep NW Achterhoek.

Welke rol speelt Exel en omgeving in ons gebied? Fietsend vanuit Ampsen op weg naar Verwolde, Het Kranengoor richting Markelo en Stokkumerbroek gaan de experts op onderzoek uit. Op Ampsen, de gemeenschappelijke tuin van Exel en omgeving doen zij onderzoek. De bonte vliegenvanger komen ze als eerste tegen. Het vogeltje broedt in boomholtes en nestkasten en is rond Lochem en Exel en de Papenslagweg zeker geen bijzonderheid meer maar wel een unieke verschijning in een bijzonder natuur(lijk)gebied. Vorig jaar werd Ampsen (incl. Exel en de Armhoede) op broedvogels geïnterviewd. Een behoorlijk oppervlak verdeeld in een zevental blokken. Ieder blok werd, naast enkele avond- en nachtbezoeken, achtmaal bezocht. Een bezoek dat vlak voor zonsopgang begint. Deze inventarisatie in 2021 vond o.a. plaats in Exel, op 't Veld en in het Exelse Bos. In het blok

Ampsen - Exel noteerde men vijftien broedparen van de bonte vliegenvanger. Heel begrijpelijk want daar is voor huisvesting gezorgd. Het hangt er vol met nestkastjes. In 2009 werd er een gelijksoortige inventarisatie op het Groote Veld. Bonte vliegenvangers waren daar net als in Ampsen schaars in het bos. In het blok Ampsen -Exel werden nu naast de bonte vliegenvanger 60 andere soorten, waaronder: dodaars, middelste en kleine bonte specht, sperwer, buizerd, torenvalk, kerkuil, steenuil, bosuil, fluitier, kruisbek, putter en appelvink gezien.

Een enkele opmerking bij een paar van deze genoemde soorten is interessant. De dodaars laat zich vooral goed horen in het voorjaar. Het is fuutachtig, klein en schuw, dat als zang een bibberend gemekker produceert. Afgelopen jaar, na een paar jaar afwezigheid, werd er op Leunks Kolk weer succesvol gebroed. Van de specht zijn vijf soorten op Ampsen te vinden. Naast de zwarte specht en de groene zijn dat drie verschillende bonte spechten. Ze zijn vooral in het voorjaar, tijdens de balts, goed te horen. Naast hun zang en roep produceren vier van de vijf dan roffels op een dode tak of boom, om hun territorium af te bakenen.

De middelste bonte specht, een nieuwkomer die in 2009 voor het eerst op Ampsen en aan de Papenslagweg is gezien, roffelt echter niet. De soort, het mannetje heeft een schitterende rode kuif, kwam vanuit het oosten en heeft in 10 jaar tijd alle oude eikenbospercelen op Ampsen en in de omgeving van Lochem gekoloniseerd. Deze specht maakt zijn aanwezigheid kenbaar door klaaglijke, nasale tonen. Het geluid is niet te beschrijven. Zoek maar op internet. In de oude eiken achter op de Lange Rijstdijk of het Sterrebos zitten er in het voorjaar regelmatig enkele te roepen.

Voor de uilen en torenvalk heeft de Vogelwerkgroep Noordwest-Achterhoek niet alleen rond en in Exel en Markelo maar in de hele gemeente Lochem ongeveer 600 nestkasten opgehangen. De torenvalk en steenuil deden het in 2020 goed. De torenvalk beter dan ooit zelfs.

Voor de kerkuil daarentegen was het een bar en boos jaar. Waar torenvalk en steenuil zich waarschijnlijk wisten te redden met onder andere meikevers en wormen, heeft het ontbreken van muizen de kerkuil waarschijnlijk de das omgedaan. De dikke laag sneeuw die een paar dagen bleef liggen maakte het voor de uil nog erger. Voor een muis maakt sneeuw niet veel uit. Voor de voedselspecialist kerkuil is een pak sneeuw echter funest. De natuur is wreed en het is niet altijd gemakkelijk om uil te zijn.

Vogelen door onze experts vraagt naast kijken en luisteren vaak ook veel geduld. Dat betekent dat je soms uren op een plek zit om een bijzondere soort te spotten. In juni en juli zit de vogelexpert daarvoor vaak op een plekje aan de Bouwhuisweg. Dan gaat het vooral om de wespendif. Deze vogel, enigszins lijkend op een buizerd, zoekt zijn voedsel tijdens onze kwakkelwinters in tropisch Afrika. Rond half mei is de wespendif terug in zijn broedgebied. (Ampsen en Papenslagweg en omgeving) Hij eet voornamelijk wespenlarven en -nesten die uit de grond opgegraven worden. Daarnaast staan ook kikkers, wormen en jonge duiven op zijn menu. De wespendif is een schaarse broedvogel in Nederland (ca. 350 broedparen) en staat op de Rode lijst. **Dat betekent dat de vogel een hoge status van bescherming heeft. In een brede cirkel rond Lochem broeden jaarlijks circa vijftien tot twintig paren waarvan meestal één, soms twee, op Ampsen en omgeving.** Ook Verwolde en Het Kranengoor huisvestte wespendifen. Vanaf de Bouwhuisweg heb je goed zicht over een groot deel van Ampsen. Met behulp van telescoop en kijker kan je vandaar de wespendifen, boven het bos uit zien komen. Half augustus vertrekken ze weer. Eerst de oude, dan de jonge vogels. Onze vogelexperts zijn vanaf die tijd meestal op de telpost "Hooge Weide" te vinden waar zij met een stel andere fanatieke vogelaars nu al zo'n dertig jaar doortrekkende vogels observeren. Wespendifen zien we daar slechts mondjesmaat maar voldoende om hen elke vorm van bescherming te bieden die mogelijk is. Maar er zijn ook andere vogels zoals overvliegende visarenden, bruine en blauwe kiekendieven, rode wouwen of kraanvogels. En soms dagen met duizenden vinken, leeuweriken, graspiepers en ganzen. Je verveelt je nooit als vogelaar.

Op basis van deze veldobservatie heeft u inzichtelijk wat de stand van zaken is t.a.v. deze leefomgeving. U moet hier volgens ons serieus aandacht aan besteden en de inzichten meenemen in uw onderzoek agenda.

Alle inwoners van Exel en omgeving en Markelo en Lochem willen hun omgeving in stand houden. Wij zullen er echt alles aan doen om verstoring van dit natuurlijk evenwicht te voorkomen en vragen ook van u respect voor vogel, mens en behoud van landschap en natuur.

Buisleidingen

Buisleidingen worden in de NRD benoemd als belemmering. In de tekst en bijbehorende kaart is het niet volledig duidelijk of de buisleidingen die niet in eigendom zijn van gangbare netwerkbedrijven ook zijn meegenomen. Voor Exel/Lochem en omgeving geldt dit bijvoorbeeld voor onze waterstofleiding en de geplande biogasleiding. Deze laatste blijft waarschijnlijk in eigendom van de betrokken agrariërs.

Drinkwaterreserveringsgebieden

In het begin van de NRD staan de drinkwaterreserveringsgebieden benoemd onder het kopje 'warmte vanuit boringsvrije zones'. Hier staat ook aangegeven dat de kleilagen niet mogen worden doorboord. In de tabellen (4.2 en 4.4) staan grondwaterbeschermingsgebied en waterwingebieden wel aangegeven als belemmering, maar de drinkwaterreserveringsgebieden niet. Voor de fundering van een windturbine moet worden geboord. Het opnemen van de drinkwaterreserveringsgebieden als maatgevende belemmering lijkt dan ook een logisch gevolg (zie ook tabel 6.2).

Bent u het hiermee eens?

Aantal vragen die we graag persoonlijk beantwoord zien:

Deze NRD geeft aanleiding tot een aantal aanvullende vragen.

- Met betrekking tot het kaartmateriaal in de NRD:
 - De kaarten zijn vanwege de grootte niet goed leesbaar en daardoor nu niet te interpreteren; worden deze in een later stadium in groter formaat opgenomen?
 - In afbeelding 4.6 en 4.7 zijn waardevolle open gebieden niet opgenomen in de legenda, terwijl dit wel in voorgaande tekst wordt benoemd. Op welke manier worden deze gebieden meegenomen als belemmering of aandachtspunt?
 - Rivierlandschappen worden benoemd als waardevol landschap. Op afbeelding 5.7 staan dan ook diverse rivieren gekleurd. Waarom is de IJssel hier niet in meegenomen?
 - Circulariteit van een windturbine is niet maatgevend. Gaan hier nog voorschriften voor opgenomen worden? Met het oog op duurzaamheid lijkt dit voor de hand liggend.
 - Zowel voor zon als voor wind geldt een "nee, tenzij" in stiltegebieden. Voor windturbines een logische keuze, maar met welk argument is er voor zon voor hetzelfde criterium gekozen?
 - Wilt u de Streekgids Ruimtelijke Kwaliteit & Landschap Achterhoek meenemen als referentiekader in uw onderzoek? **Zie bijlage bij deze zienswijze.**

De focus op wind en zon

Een plan-MER maakt de mogelijkheden en de risico's van zoekgebieden voor het opwekken van duurzame energie vanuit milieuperspectief inzichtelijk. Daarnaast brengt een plan-MER de verschillen in milieueffecten in beeld tussen locaties en/of tussen de verschillende energie- en warmtetechnieken. Maar vervolgens ligt de focus van deze NRD en de toekomstige plan-MER alleen op duurzame elektriciteit uit de RES1.0, zon en wind dus.

Er wordt als bekend momenteel volop geëxperimenteerd (en toekomstig innovatieve toepassingen bedacht) met andere technieken dan zon en wind. Bovendien heeft het kabinet recent besloten om andere vormen van duurzame energie te ontwikkelen, denk hierbij (regionaal) aan grootschalige (waterstof) batterijopslag van energie, gebruik van biogas en (op landelijke schaal) aan de voorgenomen bouw van een tweetal nieuwe kerncentrales. Verder is import van meer duurzame energie (bv. van zee) ook een kansrijke optie. Sommige van deze technieken ontlasten het stroomnet en zouden alleen daarom al meer aandacht moeten krijgen. Daarnaast is op de Veluwe zon en wind uitgesloten, wat betekent dat er in bijna 1/3 deel van Gelderland geen duurzame opwek kan plaatsvinden.

Is het dan niet *duurzamer* en ook verstandiger om met deze plan-MER verder te kijken dan alleen zon en wind en de grenzen van Gelderland?

Dit geeft een completer beeld van de mogelijkheden en het laat inwoners zien dat Gelderland verder kijkt en open staat voor alternatieven in de toekomst. En recht doet aan inspraak en suggesties op dit gebied van inwoners. En dus de burger serieus nemen en naar hem en haar luisteren.

Samengesteld door [REDACTED]

In opdracht van: Belangenvereniging Exel en omstreken namens alle inwoners in dit gebied.

19032023